

Tropische ankerbaaien en bijzondere beesten

BOEIEND BRAZILIË

Sinds juni 2016 zeilen Ivar en Floris met hun klassieke Buchanan kits *Lucipara*² de wereld rond. Na Kaapverdië zijn ze de Atlantische Oceaan overgestoken naar Brazilië. Hun tocht voert naar het zuiden, langs magische ankerbaaien, bijzondere beesten en helaas ook een paar verontrustende ecologische problemen.

Tekst en foto's IVAR SMITS EN FLORIS VAN HEES

'Kijk, er komen dolfijnen aan!" roept Floris enthousiast. Terwijl wij wakker worden tijdens het ochtendzwemmen, springt er een dolfijn pirouetterend uit het water. Een ander komt nieuwsgierig een kijkje nemen. Op de achtergrond kleurt Fernando de Noronha knalgroen. De weelderige begroeiing op het eiland reikt van de top van de markante rots *Morro do Pico* tot aan de gouden stranden. Elegante fregatvogels en acrobatische jan-van-genten vliegen rondom onze boot. Onze eerste ontmoeting met Brazilië is magisch.

Oase in de woestijn

De weelderige natuur staat in fel contrast met wat we tijdens de oceaanoversteek zagen. In twee weken zeilden we van Kaapverdië ruim 1.400 mijl hiernaartoe. Het weer was alles behalve constant: de noordoostpassaat, doldrums, buien, een *tropical wave* en de zuidoostpassaat. Schepen zagen we alleen op de AIS en 's nachts staarden we naar de sterrenhemel die tot aan de horizon reikte. We misten flora en fauna – die was beperkt tot velden zeewier, een enkele vogel en twee gevangen vissen. Ondanks dat onze eerste oceaanoversteek goed verliep, verlangden we daarom toch wel weer naar land.

We kajakten naar het strand van Fernando de Noronha en klaren in bij havenmeester Marcos. Hij spreekt amper Engels, dus komen Floris' Portugese lessen goed van pas. Omdat de kosten voor ankeren en bezoek aan het eiland fors zijn, besluiten we ons verblijf tot twee dagen te beperken. We verliezen geen minuut en beginnen meteen aan een wandeling zodra het papierwerk is geregeld. Vanaf een rots kijken we uit op een ongerept, gouden strand. Ademloos nemen we het in ons op. Zelden hebben we zo'n idyl-

lisch, verlaten strand gezien. Palmbomen met kokosnoten maken het plaatje van het paradijs compleet. Dit tropische eiland, dat mooi op onze route naar Salvador de Bahia ligt, voelt dan ook als een oase.

Bedroefd in Salvador

De tweede etappe van de oceaanoversteek duurt bijna een week, maar voelt korter. Onderweg vangen we tonijn en als we Salvador de Bahia aanlopen, springt een walvis uit het water. Alsof hij ons welkom heet. Opgewonden zeilen we de baai in. De hoge flatgebouwen van de miljoenenstad doen ons denken aan een tropische versie van Manhattan.

Onze stemming slaat om als we door de stad lopen. In het historische centrum barst het van gerestaureerde koloniale gebouwen, monumentale kerken en musea, maar op elke straathoek staan zwaarbewapende militaire politieagenten. Daarbuiten volgen we het advies van havenmeester Dominique om niet te voet te gaan en nemen we een taxi naar de supermarkt. We rijden langs vervallen gebouwen, waar daklozen op een kartonnen matrasje liggen. Bij een stoplicht probeert een eenbenige vrouw wat geld te verdienen door autoruiten schoon te maken. Ze hinkt net op tijd weg als het licht groen wordt en het verkeer weer genadeloos optrekt. Even verder rijdt een dure auto door een automatisch hek van een luxe, met camera's beveiligd appartementencomplex. De grote tegenstellingen zijn allesbehalve nieuw. Bijna vijf miljoen Afrikaanse slaven werden door Portugese en Nederlandse slavenhandelaren tussen de zestiende en negentiende eeuw naar Brazilië gebracht, velen naar Salvador. Ze werden vreselijk behandeld en misbruikt als goedkope arbeidskrachten op plantages. Het voelt alsof een deel van het onrecht voortleeft. Michael Jacksons nummer *They don't care about us*, hier opgenomen met leden van de Afro-Braziliaanse gemeenschap, klinkt nog steeds door.

Na onze eerste oceaanoversteek verlangden we toch wel weer naar land

Beet! Verse tonijn vanavond.

Voor anker bij het tropische Fernando de Noronha

Idyllische en vrijwel lege stranden op Fernando de Noronha.

VEILIGHEID

De veiligheidssituatie in Brazilië roept vragen op bij zeilers. Er zijn veel berichten over criminaliteit en geweld, vooral in de steden. Sommige ankerbaaien hebben een slechte reputatie vanwege incidenten in het verleden. Deze zijn vaak bekend bij havenmeesters en andere zeilers. Zie voor een actueel overzicht ook noonsite.com.

Wij hebben op onze route nergens problemen gehad. De marina's en jachtclubs die we bezochten, waren goed beveiligd. We volgden adviezen over ankerbaaien op van lokale mensen en noonsite. Onze boot sloten we altijd goed af als we aan wal gingen. En bij wandelingen namen we alleen een afgemeten hoeveelheid contant geld mee.

De kustplaatsen die we bezochten, zijn in belangrijke mate afhankelijk van toerisme, dus de autoriteiten hebben belang bij een goede veiligheidssituatie. We zagen relatief veel politie en hebben ons nergens onveilig gevoeld. Veiligheid is wat ons betreft dan ook geen reden om (dit gedeelte van) Brazilië te mijden.

Marina Terminal Nautico in Salvador, gezien vanaf de beroemde lift.

JACHTCLUBBING

Wij vonden de Braziliaanse Yacht Clubs zowel elitair als gastvrij. Elitair vanwege de samenstelling en sociale status van de leden, de luxe faciliteiten en de vaak zeer strenge beveiliging. Gastvrij vanwege de welkome houding naar buitenlandse zeilers en de gratis dagen en/of lage tarieven. Wij hebben geachtclub bij:

- IC Espirito Santo, Vitória. De recente uitbreiding van de haven lijkt veel ouder dan die is, namelijk slechts negen jaar. De steigers zijn duidelijk niet gebouwd voor de eeuwigheid en met veel wind wordt het wat oncomfortabel door inkomende golven. Het heerlijke zwembad (met sauna) en de bijzondere tarieven (wij betaalden omgerekend 3 euro per persoon per dag) maakten dit tijdelijke ongemak meer dan goed.
- Clube Naval Charitas, Rio de Janeiro (Niteroi). Hier lagen we goed beschermt met weinig getij. De ferryverbinding naar de stad is prima en de tarieven gunstig. Met een gerust hart lieten we *Lucipara*² hier een week achter. We ontmoetten hier ook de wereldberoemde Susy. Ze woont niet meer op de gele *Samba* die bij ons aan de steiger lag, maar is nog altijd zeer hulpvaardig.
- IC Ilhabela, Ilhabela. We lagen hier vier dagen gratis aan een mooring. De voorzieningen zijn uitstekend.
- IC Florianópolis, Florianópolis. De club beschikt over een prima haven en nette faciliteiten. De haveningang was wat ondiep voor ons met laagwater, dus hebben wij buiten de haven geankerd. Hier konden we de kajak veilig achterlaten als we naar de stad gingen.

Verse kokosnotenooft.

Palmbomen en kokosnoten

Een ander gezicht van Brazilië zien we als we de baai van Salvador, Todos os Santos verkennen. Bij het dichtbegroeide Ilha dos Frades trotseren mangroven de elementen. Zij groeien op de grens tussen land en zee en staan de helft van dag deels onderwater. Daarachter is elke vierkante centimeter bedekt met bomen en planten. Niet verwonderlijk: met temperaturen van ongeveer 30 graden Celsius het hele jaar door, veel zon en tropische regenbuien is het een plantenparadijs. Elders in de baai ankeren we bij Ilha de Itaparica, waar ook een tiental andere *cruisers* liggen. We begrijpen de populariteit. Het is goed beschermt, staat bekend als veilig en bij de naastgelegen marina kunnen we zonder problemen onze kajak achterlaten. In het dorp zijn supermarktjes, restaurantjes en zelfs een publieke zoetwaterbron waar de lokale bevolking en zeilers flessen en jerrycans vullen.

We vervolgen onze kennismaking met tropisch Brazilië bij Morro de São Paulo. Vanaf onze ankerplaats bij het vriendelijke gehucht Gamboa wandelen we langs kokospalmen en via kronkelpadjes naar Morro. Na een paar uur zweeten, klimmen en klauteren zakken we uitgeput neer op een terrasje aan een sprookjesachtig strand. Een verfrissend koude slok uit een verse kokosnoot op deze prachtige plek maakt het allemaal de moeite waard. In de verder zuidelijk gelegen baai van Camamu vinden we de meest idyllische ankerplek bij het kleine eiland Ilha Do Goio. De kokospalmen staan hier werkelijk overal. Van een niet al te hoge boom plukken we zelf ook een paar kokosnoten, en smullen van de klappermelk. "Ik zou hier best aan kunnen wennen!" knipoogt Ivar.

Bijzondere beesten

Onderweg naar Rio de Janeiro zeilen we langs de Abrolhos eilanden. "Wat is dat voor gepiep?" vraagt Floris. "Is er iets stuk?" Op dat moment laat een bultrug vlak bij de boot zijn vin zien, gevolgd door een tweede. Gedurende een halfuur worden we getraakteerd op een walviszang- en dansvoorstelling. Hun geluiden lijken op liedjes en resoneren in de kajuit. Af en toe laten ze zich zien, klapperen met hun vinnen of onthullen hun staarten. Het spektakel bereikt zijn moment suprême wanneer twee walvissen tegelijk uit het water springen.

Het beesten kijken gaat door als we voorbij Kaap Frio opvallend grote vogels spotten. "Ja, het zijn zeker albatrossen!" roept Floris na een blik in de vogelgids. De indrukwekkende vogels blijven uren bij ons. Zonder hun vleugels te bewegen zweven ze vlak boven het water.

Bruisend Rio de Janeiro

Net als we Rio de Janeiro aanlopen, verdwijnt de zon achter de Suikerbroodberg. Het grote beeld van Christus is al verlicht en kijkt vanuit de verte op ons neer terwijl we de baai van Niterói invaren. *Luciparas* thuis voor de komende week is de jachtclub Charitas. Na het inchecken nemen we een duik in het enorme zwembad. "Ik zou hier wel de hele dag willen blijven!" lacht Floris. "Helaas, we gaan naar een conferentie!" helpt Ivar Floris hardhandig uit de droom. "En we moeten de formaliteiten nog regelen", voegt hij

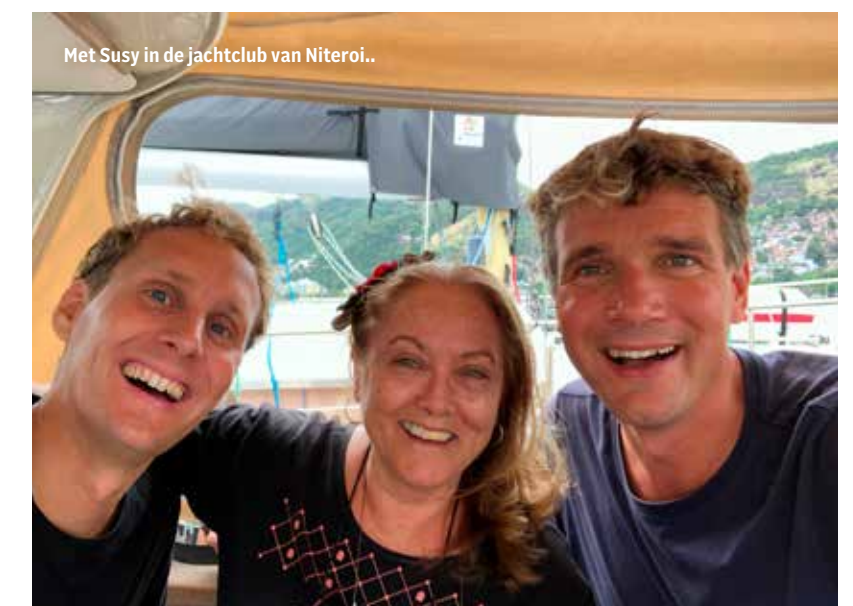
eraan toe. Dus nemen we een veerboot over de baai naar het centrum van Rio en bezoeken de *capitania* voor de nodige stempels. Het gaat allemaal heel soepel, dus we hebben nog tijd om de stad te bezoeken.

Als onvervalste toeristen slenteren we door de hippe woonwijk Santa Teresa, bewonderen we de gigantische bomen in de botanische tuin van Rio en bezoeken we het standbeeld van Christus. Met een paar honderd anderen kijken we vanaf daar over de hele stad, de baai en de stranden. Niet veel later dompelen we ons onder in de Braziliaanse strandcultuur, caipirinhas nippend aan het strand van Ipanema. Tegelijkertijd herinneren de vele *favelas* aan de rand van de stad ons aan de duizelingwekkende sociale ongelijkheid die zo kenmerkend is geworden voor het Braziliaanse stadsleven.

Samenwerken met het bos

Vanaf Rio is het een hele dag bussen door glooiende heuvels voordat we aankomen in Viçosa. Daar ontmoeten we professor Irene Cardoso bij een conferentie over agroecologie. Grootschalige ontbossing in Brazilië, legt zij uit, komt vooral door veehouderij en industriële landbouw, onder andere om veevoer en andere monocultuurgewassen te verbouwen. "De typische aanpak is om eerst het waardevolle hout te kappen, de resterende begroeiing te verbranden en het land aan boeren te verkopen. Waar monocultuurgewassen worden geplant, putten die de grond uit en laten ze onvruchtbaar land achter. Agroecologie daarentegen gaat uit van samenwerking met de natuur." Irenes pleidooi herinnert ons aan de bosboerderij van Ernst Götsch, die we verder noordelijk, in Bahía, bezochten. Hij begon in de jaren tachtig met een ontbost en kaal

"Wat is dat voor gepiep?" vraagt Floris. "Is er iets stuk?"

In de jachtclub van Vitória.

BERUCHE BUREAUCRATIE

Bij aankomst en vertrek in Brazilië is een bezoek aan de immigratiedienst (Policia Federal / NEPOM) en de douane (Receita Federal) nodig. Bovendien is inchecken en uitchecken bij de havenpolitie (Capitania) in elke haven verplicht.

De volgorde waarin de autoriteiten dienen te worden bezocht (immigratie, douane, havenpolitie) is belangrijk, zie ook noonsite voor meer details. De meeste beambten spreken vaak alleen Portugees. Enkele basisvaardigheden in die taal bleken handig.

Brazilië hanteert dezelfde immigratieregels voor Nederlanders als Nederland voor Brazilianen hanteert. Dat betekent een negentig dagen verblijf als toerist. Verlengen is in principe niet mogelijk. Pas na minstens negentig dagen buiten Brazilië, mag je weer opnieuw in Brazilië blijven. Onze ervaring komt overeen met verhalen die we van andere zeilers hoorden. We hebben geen controles meegemaakt en zijn zonder problemen langer gebleven.

Zonsondergang in de baai van Camamu.

stuk land. De vele grassen, planten en bomen die hij plantte, leidden tot meer regenval, insecten en vogels. Hij herstelde het ecosysteem met inheemse planten en bomen in drie lagen: hoge mahoniebomen boven citrusfruitbomen met daaronder cacaobomen, papaja, banaan, maïs en groenten. Door veel te snoeien en de biomassa op de grond achter te laten, verrijkt hij de grond, terwijl de gesnoeide bomen in verhoogd tempo groeien. Zo werkt hij samen met het bos en gebruikt hij dus geen landbouwgif of kunstmest.

Koffiebos

Iets soortgelijks zien we als we met Irene een koffieboerderij in Araponga bezoeken. Ook daar zorgt diversiteit aan planten en bomen tussen en rond de koffiestruiken voor een gezond ecosysteem. Maar het koffiebos biedt niet alleen ecologische voordelen. “Boeren hebben hun spaargeld bijeengelegd om samen land te kopen. Met natuurlijke methoden maakten ze het land weer vruchtbaar, nadat het was uitgeput door de grootgrondbezitters. Naast koffie, die ze verkopen voor geld, verbouwen ze diverse gewassen voor eigen gebruik. Het werkt goed en steeds meer mensen doen mee. Er komen zelfs mensen terug uit de sloppenwijken om hier te boeren!”

De sociale aspecten van landbouw zien we ook bij een bezoek aan een gemeenschap van afstammelingen van

Met professor Irene Cardoso bij de Quilombo Coreggo de Meio.

De goed beschutte ankerplaats heet heel toepasselijk Blue Lagoon

slaven, de Quilombo Coreggo de Meio. Mestre Boi, de leider van de gemeenschap, heeft tranen in zijn ogen wanneer hij een persoonlijk verhaal deelt met de groep. “Velen van ons zijn werkloos of verslaafd aan alcohol. Ik verloor mijn zoon aan alcohol en ik stierf bijna ook.” Door bezit van een stukje eigen grond kunnen ze vers en gezond eten verbouwen en dat vergroot hun zelfredzaamheid.

Blue Lagoon

Terug aan boord kiezen we onze volgende bestemming: Ilha Grande. Letterlijk een groot eiland, dat dankzij talrijke baaien, stranden en omliggende eilandjes een van de mooiste vaargebieden van Brazilië is. Na een nacht varen sturen we *Luci* met het eerste daglicht voorzichtig rond allerlei rotsen, totdat we bij een goed beschutte ankerplaats met de toepasselijke naam Blue Lagoon aankomen. Helderblauw water omlijnt een wit zandstrand met daarachter kokospalmen en een overvloed aan andere bomen en planten. Tropische vogels zingen zo talrijk dat het lijkt alsof we voor een fluitconcert zijn uitgenodigd. We peddelen naar het strand om het eiland te verkennen. Helaas is het van dichtbij minder idyllisch. Aangespoeld plastic gemengd met afval van strandbezoekers maken het net een vuilnisstort. In een mum van tijd vullen we zes grote afvalzakken; het voelt als klein gebaar van dankbaarheid aan de natuur in ruil voor deze schitterende plek.

Wachten op wind

We zouden de omgeving graag verder willen verkennen, maar de klok tikt. Van de negentig dagen die we in het land mogen blijven, zijn nog maar twee weken over, terwijl we nog bijna duizend zeemijl moeten varen voordat we in

Alleen aan de steiger van het Oceanografisch Museum in Rio Grande.

Er is gelukkig nog veel mooi regenwoud op Ilhabela.

GEBRUIKTE PILOTS, KAARTEN EN APPS

- *World Cruising Routes*, Jimmy Cornell
- *RCC pilot Brazil*, Pete Hill
- Noonsite.com, de online informatiebron voor lange-afstand zeilers.
- [Navily](http://Navily.com), een handige app met veel informatie over ankerplaatsen en havens.
- [Navionics](http://Navionics.com)-kaarten op de iPad en plotter (gratis voor Brazilië).
- [Gribfiles](http://Gribfiles.com) met mooie animaties via windy.com en de [windy](http://windy.com) app.

Uruguay zijn. En hoe zuidelijker we komen, hoe minder voorspelbaar het weer wordt.

“Waar zijn de mooie winden die ons hier brachten?” zucht Ivar. De komende tien dagen wordt er nauwelijks wind verwacht. Het met koloniale gebouwen bezaaide Parati bereiken we nog met zeer lichte wind, maar daarna overheerst de windstilte. Toch is dit een populair gebied voor lokale zeilers. De vele baaien en eilanden in de omgeving nodigen uit tot ontspanning. Moe van het wachten vertrekken we uiteindelijk in weinig gunstig zeilweer en gebruiken we de motor enkele uren om verder zuidwaarts te komen.

Het wachten op wind krijgt een vervolg op het nabijgelegen Ilhabela. Luxe jachten, vijfsterrenhotels en grote villa's benadrukken de status van dit eiland als een van de meest favoriete vakantiebestemmingen van Brazilië. Ondanks zijn populariteit is het eiland nog steeds opmerkelijk groen en heeft het goede wandelpaden. Ondergespoten met insectenspray wandelen we door het regenwoud naar een waterval met kristalhelder zoet water. “Dit is toch té mooi!

Kunnen we niet stiekem wat langer blijven?” droomt Floris. Maar Ivar is streng: “Laten we de vaart er zoveel mogelijk in houden.”

Binnensluipen

Met weinig wind en veel geduld zeilen we enkele dagen later door naar Florianópolis. Daar houdt de windarme zone abrupt op. “Een front met harde zuidelijke wind komt eraan. Dan willen we niet op zee zijn,” beslist Ivar. Er zit niets anders op dan in deze stad officieel uit te klaren en vervolgens te wachten op betere wind. Pas na een week brengt een noordenwind ons in een paar dagen naar Rio Grande. In het donker varen we de rivier op naar de steiger van het Oceanografisch museum. Omdat we al uitgeklaard zijn, voelt het als binnensluipen. Maar het lukt: niemand vraagt om onze papieren. Ook niet als we een paar dagen later richting Uruguay vertrekken en er een boot van de marine voorbijvaart.

Buitengewoon boeiend

Brazilië heeft op ons een onuitwisbare indruk gemaakt. In een fantastisch vaargebied wisselden tropische eilanden, fascinerende zeedieren, en bruisende steden elkaar in een prettig tempo af. De zorgelijke veiligheidssituatie op sommige plaatsen heeft ons geen problemen gebracht. Wel zijn we geschrokken van de schaal van de sociale ongelijkheid. De tegenstellingen tussen de elitaire jachtclubs en de arme quilombo zijn enorm. Tegelijkertijd maakten we kennis met inspirerende mensen die actief werken aan oplossingen voor ontbossing en armoede. Drie maanden is helaas veel te weinig om dit grote, buitengewoon boeiende land te bezeilen. [Z](#)